

ИЗТОЧЕН ТРАКИЙСКО-РОДОПСКИ РЕГИОН

Регионът се е формирал под въздействието на здравите производствени и трудови връзки между низинните и планинските части от територията му. Тези връзки се основават на допълването в демографско и стопанско отношение на тези части от територията. Значителна роля за формирането на региона е изиграло развитието на Енергетиката в Марица-Изток и Марбас, както и на Леката и ХВП на базата на богатата суровинна селскостопанска база.

I. Географско положение, граници и териториален обхват.

Регионът обхваща южните склонове на Стара планина, Казанлъшкото поле, Сърнена Средна гора, Хасковското и Старозагорско полета, Източни Родопи. Площта на територията му е 13886,9 км², или 12,5% от територията на страната.

На север регионът граничи по билото на Стара планина със Северният централен регион. Тази граница се пресича от автомобилни пътища през Шипченски проход и Хаинбоаз и ж.п. линията от Русе за Кърджали/Подкова/.

Източната граница на региона в географско отношение не е ясно очертана, като единствено южните части от тази граница са по река Тунджа. През нея преминават трасетата на важни автомобилни и ж.п. линии от София за Черноморието/задбалканската ж.п. линия, трасето на автомагистрала "Тракия", задбалканският автомобилен път, шосейния път от Тополовград за Елхово-Средец-Бургас и др./.

Южната граница на региона съвпада с част от държавните ни граници с Турция и Гърция. Все още възможностите на тези граници не са усвоени напълно в стопанско отношение. С очакваното откриване на ГКПП с Гърция на прохода "Маказа" връзките на Източни Родопи с Беломорието ще бъдат възстановени до голяма степен, а това ще спомогне за стопанското развитие на целия регион и главно на Родопската му част. Засега обаче целият трафик на товари и пътници към Турция и Гърция преминава

през ГКПП"Капитан Андреево" и ГКПП"Орменион".

С най-голямо значение за стопанството и населението на региона е западната му граница.,през която се осъществяват връзките със столицата и Пловдив.

Границите на региона съвпадат с административните граници на областите Стара Загора,Хасково и Кърджали,с което връзките между селищата са се установили отдавна и това е предпоставка и за бъдещото им поддържане.

II.Природни условия и ресурси.

Различията на природните условия в отделните части на региона са оказали силно влияние върху стопанското развитие,трудовите и производствени връзки в територията му и неговата стопанска специализация в национален мащаб.

1.Релефът на територията е разнообразен.От север на юг се редуват следните релефни форми:а/.Стара планина.В границите на региона попадат южните склонове на Шипченски,Тревненски и Елено-Твърдишки дялове,които се спускат стръмно към Казанлъшкото поле.Транспортните връзки през тази част от Централна Стара планина се осъществяват чрез проходите Хаинбоаз и Шипченски/1200м/,както и чрез седловината Кръстец,през която преминава ж.п.линията от Русе за Кърджали/Подкова/.

Б/.Казанлъшкото поле чрез своят релеф предоставя благоприятни условия за развитието на механизирано селско стопанство и за транспорта.Значителна част от тази релефна форма е заета от селища.

В/.Сърнена Средна гора е с малка надморска височина,като най високата ѝ точка/връх Братан/ има едва 1236 м.Това е благоприятствало развитието на селското стопанство,транспорта и селищната мрежа.Южно от Средна гора се намират Чирпанските височини,склоновете на които са заети с лозя.

Г/.Старозагорското и Хасковско полета са най-ниските части от територията на региона.Низинният им релеф в съчетание с климатичните и почвени условия са предпоставка за отглеждането на топлолюбиви технически култури/мента, лавандула, памук, тютюн и др./..През тях преминават и важни транспортни връзки между Западна и Източна България., както и трасетата на някои от трансевропейските транспортни коридори.

Д/.Източни Родопи заемат най-южните части от региона. Те се характеризират с малка надморска височина и голяма разчлененост. Това улеснява проникването на средиземноморското климатично влияние и не затруднява транспортните връзки в региона.

Към територията на Източният Тракийско-Родопски регион се отнасят и западните склонове на Сакар, които също не са пречка за развитието на транспортната и селищна мрежа.

Във връзка с различните почвено-климатични ,демографски и стопански условия в горепосочените релефни форми, основната част от икономическият потенциал на региона/ около 65%/ е концентрирана в низинните и котловинните му части.

2.Полезни изкопаеми.Разнообразието в геоложкия строеж на територията на региона е предопределило и разнообразието от полезни изкопаеми в него.С най-голямо значение за стопанското развитие са находищата на Лигнитни въглища в "Марица-Изток" и "Марбас".Общите запаси на двата басейна са около 87% от запасите на лигнитни въглища в страната. Въглищата са послужили за основа на формиралата се енергийна база в региона.,представена от едни от най-големите ТЕЦ в страната ни.Тази концентрация на добивни и преработващи енергийни производства и дейности обаче е довела до усложняването на екологичната обстановка,чрез замърсяването на въздуха,водите и почвите.

Ограничени количества кафяви въглища се добиват край град Николаево, но тяхното качество е значително по-високо/калоричността им достига около 5000 ккал,а пепелното им съдържание е едва 33%/.

Голямо значение за стопанското развитие на региона имат находищата на руди/оловно-цинкови,хромови,полиметални/.

Оловно-цинкови руди се добиваха от находищата в Ардино,Еньовче,Маджарово / Източни Родопи/ и на тяхна основа е развита цветната металургия в региона.Тяхната експлоатация през последните 10 години е силно намалена,а рудниците в Маджарово и флотационната фабрика са закрити..Същевременно рудодобива в посочените селища е повлиял негативно върху екологичното равновесие.Добивът на хромовата руда в Крумовградско все още не е преустановен,поради търсенето на хрома като легираща съставка при производството на стомана.Продължава и експлоатацията на находището на полиметални руди в Устрем/Тополовградско/.

Важно стопанско значение за региона и страната ни имат находищата на нерудни полезни изкопаеми.Варовикът добиван край село Братя Кунчеви се използва за производството на негасена и гасена вар.Край Раднево и с.Ковачево се добива гипс,използван за производството на медицински гипс и за циментопроизводството.

Широко приложение в строителството,геолошко-проучвателните работи и металургията имат бентонитът, трасът,азбестът, перлита и др.Трас и перлит се добиват край селата Еньовче и Воденичарско,а азбест се добива край с.Голямо Каменяне/Кърджалийско/.Край Джебел се добиват зеолити ,използвани в промишлеността и селското стопанство.

Със стопанско значение за региона са и находищата на обикновени глини край Любимец,Гълъбово,Подкова.Край Тополовград и Ивайловград се добиват мрамори.

3.Климатични условия и ресурси.Тяхното разнообразие е предопределило до голяма степен и разнообразието в почвите,хидроресурсите,флората и фауната в региона.Поради вътрешнорегионалните различия в надморската височина и релефа съществуват и значителни различия в климатичните условия.Като цяло климатът е с изразено средиземноморско влияние.Това се изразява в по-високите средногодишни температури/ около 13°/ и изместен валежен максимум в сравнение с останалите региони от Южна България.Най-изявено е средиземноморското климатично влияние в поречието на Арда и южните части на Хасковското поле.В посочените територии са

чести засушаванията, които влияят неблагоприятно върху селскостопанските култури., като същевременно благоприятстват отглеждането на тютюн.

Климатът в Казанлъшкото и Старозагорското полета има преходноконтинентален характер. Това, наред с почвените условия и производствения опит на населението определя отглеждането на етерично-маслени култури, памук и други култури.

4. Водни ресурси. Основните водоизточници в региона са реките Марица, Тунджа, Арда и техните притоци. Общият речен отток през територията на региона е около 14% от речният отток в страната ни. Водите на посочените реки се използват основно за напояване, електропроизводство и за промишлени нужди.

Територията на региона е богата и с грунтови води в терасите на реките. Те се използват основно за битови нужди. Като цяло водните ресурси в региона не се използват рационално. Това важи и за водите на термоминералните извори, използвани основно за лечебни цели. Около тях са се формирали балнеолечебни комплекси като Старозагорските минерални бани, Павел баня, Хасковските минерални бани и др. Водите на минералният извор в Меричлери се използват и за питейни нужди.

5. Почви. Разнообразието в релефа, климата и хидроресурсите предопределят и разнообразието на почвените ресурси. Най-широко разпространение имат канелените горски почви. Те се срещат в Казанлъшкото поле, северните склонове на Източни Родопи, склоновете на Средна гора. Голяма част от площите им в Родопите са засегнати от ерозия. Върху канелените горски почви се отглеждат трайни насаждения и технически култури/лозя, овощия, тютюн и др./, както и зърнени култури.

По долините на Тунджа, Марица и Арда са разпространени алувиално-ливадните почви. Върху тях се отглеждат зеленчуци, технически култури и овощия.

В Горно-Тракийската низина основен почвен вид са черноземите-смолници. Върху тях се отглеждат памук, зеленчуци, зърнени, технически и овощни култури.

По южните склонове на Стара планина и северните склонове на Средна гора са разпространени делувиални почви. Върху тях се отглеждат етерично-маслени култури.

6. Горски ресурси. Те са ограничени в количествено и качествено отношение. Горският фонд заема около 38% от територията на региона. В Сърнена Средна гора има ограничени площи /без стопанско значение/ с дъбови и букови гори, а в Източни Родопи са се развили ограничени масиви от иглолистни видове. По долините на реките са се запазили ограничени по площ формации от върби и тополи, които се използват предимно за битови нужди.

III. Демографска ситуация.

В регионът живеят 882051 д., или 10,7% от населението на страната ни. През последните 10 години населението му намалява с около 1,95% годишно, или 2 пъти по-бързо в сравнение с населението на страната ни. Това се дължи основно на емиграциите към Турция, които са най-интензивни през периода 1989-1994 г.

Най-населена е Старозагорска област/43,8% от населението на региона/, докато най-слабонаселена е Кърджалийска област/едва 23,9% от населението на региона/. Различните природни условия и нееднаквото социално-икономическо развитие на отделните части от региона са основните фактори за неравномерното разпределение на населението. Преди Освобождението, поради развитието на занаятите и селското стопанство, най-населени са били Средногорието и Казанлъшкото поле. През периода 1912-1926 г. в Горнотракийската низина и Източни Родопи се заселват много българи-бежанци от Беломорска Тракия и Македония. През ХХ в. в Източни Родопи се заселват много хора във връзка с развитието на рудодобива. През последните 10 години преобладават миграциите от юг на север във връзка с проблемите пред рудодобива в Кърджалийска област.

Средната географска гъстота на населението в региона е 63,5 д/км² и тя е по-ниска от средната за страната ни. С максимална гъстота на населението изпъкват общините на Стара Загора, Хасково, Димитровград, Кърджали, Казанлък/ над 100 д/км²

/Същевременно в общини като Братя Даскалови, Опан и други, гъстотата е значително под средната за страната. Природните и стопански условия в региона са предопределили концентрацията на население във височинните пояси 100-200 м и 300-500 м.

Поради изразената специализация на региона в селското стопанство, делът на градските му жители /59,9%/ е по-нисък от средният за страната/68,0%/. През последните 10 години броят на градските жители в региона намалява, като основните причини за това са безработицата и емиграциите. С минимален дял на градските жители е Кърджалийска област/33,6%/, докато с максимален дял е Старозагорска област/68%/.

Делът на мъжете в региона/49,0%/ е по-висок в сравнение със страната., което се дължи главно на стопанската му специализация в тежката индустрия и традициите в демографското развитие на Родопите. Това се доказва и от факта, че в градовете мъжете са едва 48,9%, докато в селата делът им е 49,3%. С максимален дял/над 50%/ са мъжете в населението на общините Ивайловград, Крумовград, Черноочене, Раднево, Любимец и Маджарово., което е доказателство за влиянието върху половата структура на населението от региона на стопански и етно-културни фактори.

В тясна връзка с половата структура е и възрастовата структура на населението в региона. В общините с преобладаване на мъжете населението се характеризира и с най-млада възрастова структура под въздействието на миграциите и естественото му възпроизводство. Най-застаряло е населението в селските общини на Старозагорска област/Опан, Братя Даскалови и др./ . Средно за региона населението от подтрудоспособна възраст е около 21%, докато населението в пенсионна възраст е около 24%. Най-нисък е делът на пенсионерите в Кърджалийска област/15%/.

Върху демографското и стопанско развитие на региона влияние оказват етническата и религиозна структура на населението му. В регионът живеят около 24% от етническите турци и 12,8% от циганите в България. Най-висока е концентрацията на етнически турци в Кърджалийска област, където делът им достига 65% от населението, при 11% в Хасковска и 5% в Старозагорска област.

Във връзка със застаряването на населението и характера на етно-културният му облик, региона се отличава и с някои особености на образователната структура. Висшистите са едва 4,3% от населението над 7г. възраст, като в Кърджалийска област те са само 2,9%, а в Старозагорска-6,5%. Същевременно неграмотните са 4% от населението над 7г. възраст, като в Кърджалийска област делът им е 7,4%/най-висок дял за страната ни/.

Поради емиграциите от региона и влошаването на полово-възрастовата структура на населението му, през последните 10 години се стесни естественото възпроизводство на жителите му. Брачността в региона е 4,3‰/4,8‰ в градовете и 3,4‰ в селата/, или под средната за страната, а нивото на раждаемостта/8,5‰/ е сред най-високите в страната. С най-висока брачност и раждаемост на населението се отличават общините от Източни Родопи, където обаче през последните 10 години Смъртността бързо нараства и Естествения прираст е отрицателен. Средната смъртност в региона е 13,3‰/ 10,6‰ в градовете и 18,7‰ в селата/, като стойността ѝ е по-ниска от средната за страната. Този факт е доказателство за сравнително по-благоприятната възрастова структура на населението от региона на фона на страната. Под влиянието на ислямската религия, към която принадлежи голяма част от населението на региона нивото на разводимост/ 0,8‰ средно, при 0,5‰ в селата/ е по-ниско от средното за страната.

Детската смъртност в региона/13,0‰/ е значително по-ниска от средната за страната и в сравнение с повечето региони. Това е доказателство за сравнително доброто ниво на здравното обслужване .

Във връзка с негативните тенденции в раждаемостта и смъртността естественият прираст на населението е отрицателен във всички общини, включително и тези в Източни Родопи.

Под въздействието на различни фактори/стопански, религиозни, етно-културни и др./ миграционната подвижност на населението от региона е най-висока в страната./5%, при 2,3% за страната ни/. През 1998г. миграционното салдо на региона е 0,3‰, като по този показател той отстъпва единствено на Югозападния регион. Това се дължи основно на факта, че на територията му са съсредоточени производства с национално значение/ХП, Енергетика, отглеждането на тютюн и др./, които поддържат висока заетост в условията на стопанска криза в страната ни. Високата безработица в рударските центрове на региона е определяща за отрицателното миграционно салдо в градовете и положителното салдо в селата.

Източният Тракийско-Родопски регион изпъква сред останалите региони в страната с голямото участие на населението му в емиграциите от страната през последните 10 години/почти 25% от емигрантите са жители на региона/. Това се дължи на етнокултурния облик на населението му и близостта до Република Турция.

Тенденциите в стопанското и демографско развитие на региона и спецификата в стопанската му специализация определят и редица особености в заетостта на населението му. Заетите в Селското стопанство са над 25% от всички заети, при 23% за страната, докато заетостта в Промислеността е 46%, при 27,7% за страната.

Стопанските промени през последните 10 години доведоха до значително нарастване на безработицата в региона. В края на 1998г. броят на безработните е 52700д., или около 9,5% от всички безработни в страната. Същевременно в региона са регистрирани и най-голям брой свободни работни места-над 2200 в края на 1998г.

IV. Селища и селищна мрежа.

Селищната мрежа в региона е изградена от 938 селища, от които 25 са градове и 912 села/ до 1996г. 49 от селата имаха статут на колибарски селища и махали/. Средната гъстота на селищната мрежа е 6,8 селища/100км²., като в Кърджалийска област тя достига 14,5/100км², докато в Старозагорска област е едва 4/100км²

. Тези различия се дължат на различната снабденост с обработваема земя и различните условия за земеделие. Сред градовете преобладават тези с население под 10000ж/64% от всичките/. Средната населеност на 1 селище е 940д./21120д. за градовете и 388д. в селата/. Най-голямото селище в региона е Стара Загора/148000ж/. С население над 50000д. са и градовете Хасково/ 79300ж/ и Казанлък/ 57000ж/.

С население от 25000 до 50000д. са градовете Кърджали/45300ж/и Димитровград/48800ж/. Най-малките градове в региона са Шипка/1630ж/, Маджарово/1200ж/, Меричлери/2400ж/ и Джебел/2760ж/.

Поради безработицата и поскъпването на живота, през последните 10 години намалява населението на всички градове в региона, за сметка основно на отрицателният му естествен прираст.. През 1998г. положителен естествен прираст е отчетен само в Джебел и Момчилград. Повечето градове в региона имат и отрицателно миграционно салдо, като изключение са Ардино, Гълъбово, Джебел, Момчилград, Мъглиж, Николаево, Крумовград и Хасково.

Най-големите по население села /над 2000ж./ в региона са Бенковски,Чорбаджийско/Кърджалийска област/,Хрищени/Старозагорска област/,Копринка,Бузовград,Шейново,Енина,Ябълково,Горски извор,Обручище/Гълъбово/ и др.Основната част от селата обаче са с население под 500д. и това се отнася главно за Кърджалийска област.Тези различия в населеността на селските селища се дължи на различните условия за земеделие в планинските и низинни части от региона.

В административно отношение селищата в региона са организирани в 29 общини/7 в Кърджалийска и по 11 в Хасковска и Старозагорска области/.

V.Стопанство.

Развитието на стопанството в региона е под въздействието на множество фактори,сред които изпъкват природните,демографските и географското положение на територията му.Тези фактори са определили и специфичната стопанска структура.Водещ отрасъл е Промислеността и главно Тежката добивна промишленост.Повечето стопански субекти в региона са ориентирани към основните градски центрове и “Марица-Изток”.В региона са регистрирани около 42000 активни стопански субекти,или 9,4% от всички в страната.Основната част от тях са в търговията,транспорта,общественото хранене и другите обслужващи отрасли и дейности.

Първичният икономически сектор в региона е развит на базата на богатите находища на въглища,руди на цветни метали,нерудни полезни изкопаеми и специфичните почвено-климатични условия в отделните части от територията му.

Развитието и облика на Вторичния икономически сектор до голяма степен са предопределени от условията за развитие на добивните отрасли.

Третичният сектор в сравнение с други региони от страната е по-слабо развит,поради липсата на ресурси за развитие на международен туризъм и културните особености на населението.

1. Водещ стопански отрасъл в региона е Промислеността. Промисленото развитие на региона се осъществява с бързи темпове главно през периода от началото на 60-те до края на 80-те години. През този период се очертават и основните специализиращи промишлени отрасли.: Енергетика, ХП, ЛП, ХВП и промишленост за строителни материали.

А/. Енергетиката в региона се развива на базата на запасите от лигнитни въглища в Марбас и Марица-Изток и хидроресурсите на реките Арда и Тунджа. В регионът се произвеждат около 29% от електроенергията и 85% от въглищата в страната ни. В Марица-Изток работят 3 големи кондензационни ТЕЦ с обща мощност 1940 мВт, а в Марбас - само 1 значително по-малка ТЕЦ. Топлофикационни ТЕЦ има в Стара Загора и Хасково. В Гълъбово функционира брикетна фабрика с капацитет 1,6 млн. т. годишно.

Значение за енергетиката в региона имат и построените ВЕЦ на реките Арда и Тунджа. Те разполагат с около 15% от инсталираните мощности във ВЕЦ на страната и произвеждат около 15% от електроенергията произведена от ВЕЦ.

Б/. На базата на находищата от оловно-цинкови руди в Кърджалийска и Хасковска област, в региона са развити рудодобива и цветната металургия, които произвеждат около 10,6% от продукцията на отрасъла в страната. Оловно-цинкови руди се добиваха доскоро в рудниците край Ардино, Еньовче, Звездел и Маджарово. През последните 2 години много от тях са закрити, а производството е съкратено значително. Обогащаването на рудите и производството на метали днес е концентрирано в КЦМ "Кърджали", където се произвеждат около 12% от цветните метали в страната ни. Цветната металургия в крайна сметка е предопределила до голяма степен развитието на някои отрасли от Машиностроенето и Електрониката.

В/. Машиностроенето е представено от множество предприятия от различни подотрасли. Номенклатурата на производството до голяма степен е съобразена със специфичните условия в региона и отделните административни области. Този отрасъл произвежда около 14,7% от машиностроителната продукция в страната, като през последните 5 години делът му нараства с над 2 пункта. Водещите предприятия са "Берое" в Стара Загора/промишлени роботи/, ДЗУ/Стара Загора/, предприятието за радиоизотопна апаратура/Стара Загора/ и други./ основно от електрониката и електротехническата промишленост/. В региона се произвеждат и около 2,7% от електродвигателите в страната/Ивайловград/, голяма част от осветителните тела за автомобили/Стара Загора/, нисковолтова апаратура/Харманли/ и др. Силно

представено е производството на хидравлична техника в предприятията на Казанлък, Чирпан и Кърджали.

Във връзка с развитието на селското стопанство и наличието на много предприятия от ХВП, в региона се произвеждат разнообразни машини и оборудване за ХВП-Стара Загора/бутилираща техника, помпи, резервни части/, Чирпан/машинни корпуси/, Хасково/месопреработващи и млекопреработващи машини и машини за обработка на тютюн/, Момчилград, Любимец.

Развитието на ХП в региона е основният фактор за развитието на производства на машини за отрасъла - Хасково/комплексно оборудване/, Кърджали/инструменти/ и др.

Екологичните проблеми в региона и главно в района на "Марица-Изток" и "Марбас" е факторът за производството на пречиствателна и климатична техника в Димитровград, Симеоновград, Кърджали и Ивайловград.

Наред с горепосочените производства, в региона се произвеждат и строителна техника/Хасково/, битова арматура/Свиленград/, части за текстилни машини/Казанлък/, минно оборудване/Кърджали/, металорежещи машини/Любимец/ и др.

Към машиностроенето се отнасят и ремонтните предприятия в Раднево, Димитровград и Гълъбово, които обслужват основно въгледобива.

През последните 10 години повечето от предприятията в машиностроенето са намалили неколкостранно производството си поради ограниченото търсене на продукцията им.

Г/.Химическата промишленост също е силно развита в региона поради наличието на суровини и потребителското търсене на продукцията ѝ. Отрасълът произвежда около 6,8% от продукцията му в страната. Представен е от 2 предприятия в Димитровград и Стара Загора, в които се произвеждат азотни и фосфорни торове, азотна и сярна киселина. Тези производства са силно замърсяващи въздуха, водите и почвите в района на Димитровград и Стара Загора.

Д/.Промислеността за строителни материали разполага с богата суровинна база за своето развитие в региона.В тази връзка тук са застъпени производствата на цимент,азбестово-циментови изделия и негасена вар/Димитровград/, стоманобетонни конструкции/Стара Загора,Кърджали и Димитровград/,кариерни материали/Стара Загора,Любимец,Димитровград и др./, тухли и керемиди/Любимец,с.Чорбаджийско,с.Черна гора/,гипс /Раднево/, трас и перлит/Кърджали/ и др.В региона се произвеждат 11,3% от тухлите в страната ни,а като цяло делът на продукцията в промислеността за строителни материали в тази на страната е 12,1%.

Въпреки разнообразното производство на строителни материали,регионът внася вар,тухли,керемиди и други строителни материали главно от Северният Централен регион.

Г/.Дърводобивната,дълвообработваща и мебелната промисленост в региона са се развила както на базата на местни,така и на вносни суровини.Регионът произвежда 6,7% от облите и цепени дървени материали в страната,поради ограничените му горски ресурси. Дървообработващи предприятия има в Казанлък,с.Г.Сахране,Гурково и Чирпан.В тях се обработва предимно широколистна дървесина.Мебелни предприятия работят в Стара Загора,Хасково, Димитровград и Кърджали.

Д/.Богатата селскостопанска и промислена суровинна база са предпоставка за развитието на повечето отрасли от Леката промисленост./текстилна,трикотажна,шивашка,обувна,кожаро-кожухарска и галантерийна/.

Силно развита в региона е Текстилната промисленост.В него се произвеждат 17,2% от продукцията на текстилната и трикотажната промисленост в страната ни.Водещ подотрасъл е Вълнотекстилната промисленост, като в региона се произвеждат 35,5% от вълнените платове в страната ни.Основен център на подотрасъла е Казанлък.

В регионът се произвежда основната част от копринения текстил в страната ни./около 46% от копринените платове/.Центрове на този подотрасъл са Хасково,Свиленград,Харманли и Димитровград/полиестерна коприна/.Полиамидна

коприна се преработва и в Казанлък.,а преработката на естествената суровина се извършва и в Ивайловград.

Значително по-слабо развита е Памукотекстилната промишленост.,тъй като в региона се произвеждат едва около 2,6% от памучните платове в страната.Същевременно тук се добива основната част от памука,който се обработва в Чирпан и Димитровград.Основното предприятие от подотрасъла обаче е в Хасково. В Казанлък /фирма “България”/ се намира единственото предприятие в страната ни за производство на конци.

Силно развита в региона е и Трикотажната промишленост на базата на местните суровини/текстилните предприятия/ и наличието на женска работна ръка.Основните й центрове са Стара Загора,Казанлък,Чирпан и Кърджали.

Развитието на текстилната промишленост в региона и наличието на работна ръка и потребление са основните фактори за развитието на Шивашката промишленост.Тя дава около 8% от продукцията на отрасъла в страната.,като основни нейни центрове изпъкват Стара Загора,Хасково,Димитровград,Чирпан,Свиленград,Кърджали и др.През последните 5 години обаче дела й е спаднал с 4 пункта.

Значително развитие през последните 20 години получи и Кожено-галантерийната промишленост в Димитровград,/предприятието”Леда” е едно от първите приватизирани предприятия в страната ни след 1989г./,както и Обувната промишленост в Хасково/”Хъш Пъпис”/ и Крумовград.`Регионът произвежда около 6% от обувките в страната ни/без каучуковите/.

Е/.Хранително-вкусовата промишленост в региона произвежда около 12% от продукцията на отрасъла в страната.,като този дял се запазва през последните 10 години постоянен.С най-голям дял в продукцията на отрасъла са Консервната,Тютюневата,Производството на бира и безалкохолни напитки,Винарската и спиртоварната промишленост.

Първичната преработка на тютюна е застъпена в почти всички селища от Източни Родопи,а ферментационни предприятия функционират в Хасково и

Кърджали.Производството на цигари е концентрирано в Хасково и Стара Загора"Слънце".В регионът се произвеждат около 19% от тютюневите изделия в страната ни и около 37% от манипулирания тютюн..През последните няколко години се отбелязва намаляване на дела на тютюневата промишленост от региона в продукцията на отрасъла за страната,поради затрудненията при отглеждането на тютюна.

Развитието на Млекопреработвателната промишленост в региона се базира на богатата суровинна база.Основните мощности са концентрирани в Стара Загора,Казанлък,Раднево,Чирпан,Хасково,Димитровград,Кърджали и други по-големи консумативни центрове в региона.Обема на производството на сирене и кашкавал обаче е едва 3,5% от този в страната ни.Само за 1 година дела на подотрасъла в този за страната е намалял с 2 пункта, което се дължи на спада в животновъдството и ограничаването на суровинната база.

Месната промишленост в региона е представена от предприятия в областните центрове,а в Стара Загора се намира един от най-големите птицекомбинати в страната,който работи с незначителна част от мощностите си.В региона се добиват около 5,3% от месото и месните произведения в страната ни,като по този показател той отстъпва на всички останали региони в страната ни.

Консервната промишленост разполага също със значителни ресурси за развитието си /суровини,работна ръка,наличието на традиционни пазари и др./.В регионът се произвеждат 7,7% от зеленчуковите и 7,5% от плодовите консерви в страната ни.Основните производствени мощности функционират в Стара Загора,Казанлък,Димитровград,Чирпан.В предприятията на последните 2 града се произвежда млян червен пипер.

Винарската и спиртоварната промишленост в региона също разполагат с богата суровинна база за развитието си.Тук се произвеждат около 12% от гроздовите вина в страната ни и почти толкова от ракиите.Основните центрове на тези производства са Чирпан,Стара Загора,Казанлък,Хасково и Любимец..

Мелничарската ,спиртоварната и масленодобивната промишленост също разполагат с богата суровинна база за развитието си.Голями мелнични комбинати работят в Стара Загора,Хасково,Харманли,Любимец и др.В Стара Загора се произвеждат още концентрирани фуражи,олио,макаронени изделия и редица други

продукти. Маслодобивно предприятие функционира и в Харманли. В регионът се произвеждат 16,4% от растителните масла в страната, като основният център на това производство е Стара Загора.

Пивоварната промишленост е традиционен отрасъл на ХВП в региона. Тя е застъпена в Стара Загора/"Загорка"/ и Хасково/"Астика"/, като тези предприятия имат цехове за бутилиране и в Кърджали и други селища от региона.

Производството на безалкохолни напитки е застъпено основно в Стара Загора/първото предприятие на "Пепси кола" в България/, Кърджали и Хасково, а в Меричлери функционира предприятие за бутилиране на минерална вода.

2. Селско стопанство. Отрасълът е втори по значение в стопанската структура на региона и осигурява базата за развитие на ХВП и Леката промишленост в територията му.

Водещ отрасъл е Растениевъдството, поради благоприятните почвено-климатични условия и възможностите за механизирана обработка на земята. На територията на региона територия се намират 10,5% от обработваемите земи в страната ни и 10,3% от посевните площи. Около 92% от обработваемите площи са заети със ниви/89,5% за страната ни/, а естествените ливади заемат едва 3,5% от обработваемата земя/5,9% за страната/. Средно на 1 жител от региона се падат 5,5дка обработваема земя, при 5,7дка/1 жител за страната ни. Основната част от обработваемите земи се намира в област Стара Загора., където обаче намаляването на площите им е най-голямо, поради открития въгледобив.

Основната част от посевните площи /около 64%/ са заети със зърнени култури., които обаче дават около 25% от селскостопанската продукция в региона. Основната зърнена култура в региона е пшеницата, която се отглежда в Хасковско и Старозагорско. Отглежда се пшеница от сортовете "Тракия", "Янтар", "Преспа" и др. Добивът на пшеница обаче е едва 9,9% от общият за страната ни., а добивът на ръж е само 13,6% от този за страната. В регионът се отглеждат върху ограничени площи царевица/4,5% от добивът в страната/, ечемик/18,4% от добивите в страната/, овес/6,7%/. Отглеждат се също върху ограничени площи соя, грах и други зърнени култури.

Водещо място в структурата на Растениевъдството заемат техническите култури./25,5% от посевните площи в региона/.Най-важната техническа култура за региона е тютюна.Той заема 15,3% от посевните площи с технически култури на територията му.Отглежда се основно ориенталски тютюн и то в Източни Родопи. Регионът произвежда около 43% от ориенталският тютюн в страната ни/1-во място сред останалите региони/.

Втора по значение за региона техническа култура е слънчогледа.Той заема 66% от площите с технически култури,а добивът му представлява около 7% от добивите в страната.Слънчоглед се отглежда основно в Старозагорското поле ,като най-разпространен е сорта “Албена”.

Важна техническа култура за региона и страната е памука.Площите ѝ представляват над 89% от площите с памук в страната и над 15% от площите с технически култури в региона.Годишно се добиват над 10000т.неомаганен памук,или 91% от памука в страната ни.Тази култура се отглежда основно в Старозагорско и Димитровградско,като основните сортове са “Гарант”,”Балкан” и “Огоста”.Природните условия в региона са благоприятни и за отглеждането на фъстъци, чиито площи са около 4% от площите им в страната.В региона се отглежда и захарно цвекло върху ограничени площи/ около 3,5% от добивите в страната ни/.

Почвено-климатичните условия са благоприятни за отглеждането на етерично-маслени култури / маслодайна роза,лавандула,анасон,мента и др./..Основната част от площите с тези култури са в Казанлъшкото поле., като през последните 10 години те са силно ограничени,а добивите намалени неколkokратно,което води и до спадане на производството на предприятието “Българска роза” в Казанлък.

Регионът е изявен производител на зеленчуци,картофи,дини и пъпеши.,като площите им са около 4,5% от посевните му площи и около 9% от площите на тези култури в страната.Максимални са площите, заети със зеленчуци.Отглеждат се основно домати,червен пипер,зелен пипер,кромид лук,краставици,зеле,зелен фасул.Добивите на зеленчуци в региона представляват около 7% от тези в страната ни/9,5% от домати,13% от зеленият пипер,12% от червения пипери т.н./.

Основният район за отглеждането на дини и пъпеши е поречието на Марица в Хасковска област. В регионът се добиват над 15% от дините и пъпешите в страната ни и той е сред основните доставчици за столицата.

Почвено-климатичните условия в региона са благоприятни и за отглеждането на разнообразни плодове/ ябълки,сливи,грозде,ягоди ,круши,праскови,череша,кайсии,зарзали и др./.Общата площ с тези насаждения е около 9% от площите им в страната.,а добивите са 9,1% от добивите в България.

С максимални площи и добиви са лозята./78% от производството на плодове в региона и 12% от добитото грозде в страната/.Основните масиви с лозя са в Старозагорско,Чирпанско и с.Узунджово/Хасковско/.В низинните части от региона се намират и масивите с ябълки/ около 4,5% от добивите в страната/.

В регионът се отглеждат още орехи/Старозагорско/, лешници/Ивайловградско/, бадеми/Тополовградско/ и др. Във връзка с развитието на животновъдството в региона се отглеждат и разнообразни фуражни култури.Тук се добиват над 7% от силажната царевица ,зеления силаж,люцерната и над 8% от сеното в страната ни.

Животновъдството в региона се развива под въздействието на богатата суровинна база,наличието на работна ръка и потреблението на животновъдната продукция. Водещ подотрасъл е Говедовъдството.В регионът се отглеждат 17,5% от говедата в страната/включително 17,4% от кравите/ и около 21% от бивоите.Основната част от говедата се отглеждат в Старозагорско и Хасковско,а биволи се отглеждат главно около Харманли по поречието на Марица.

В Източни Родопи има благоприятни условия за отглеждането на овце.В тази връзка в региона се отглеждат около 9% от овцете в страната ни.В него се намират и около 8% от свинете,отглеждани основно в частни стопанства.В регионът съществуват благоприятни условия за развитието на бубарството още в далечното минало и главно в района на Свиленград,Харманли и Ивайловград.

За нуждите на частните стопанства през последните години нараства броят на козите/11% от страната/,конете/около 7%/, Магаретата/15%/, Мuletата и катърите/над

15%/зайците/ около 8%/пчелните семейства/около 9%/ и птиците/ 11,7% от страната/.

В регионът се добиват около 15% от млякото в страната, около 9% от яйцата, 10% от вълната и значителна част от останалите животновъдни продукти. Това от една страна задоволява потребителското търсене в територията му, а от друга страна е предпоставка и за развитието на връзките с останалите региони от страната ни.

3. Транспорт. Този стопански отрасъл е от особена важност за цялостното развитие на региона. Водещ е ж.п. транспорт. През територията на региона преминават важни за страната ни ж.п. линии като: Русе-Стара Загора-Димитровград-Кърджали-Подкова; София-Пловдив-Стара Загора-Бургас; София-Пловдив-Свиленград и др. По тях се превозва основната част от стоките и пътниците в региона, тъй като този вид транспорт е и значително по-евтин в сравнение с останалите. Общата дължина на ж.п. линиите достига около 8% от тези в страната. Основните ж.п. възли в региона са Стара Загора и Димитровград.

Автотранспортът има водещо значение основно за Източни Родопи. На територията на региона се намират около 13% от общата дължина на автомобилните пътища у нас, като средната им гъстота е 334 км/1000 км². По-голяма е гъстотата в северните части на региона, във връзка с особеностите на релефа. През регионът преминават трасетата на автомагистралите "Хемус" и "Марица" от които са построени едва 22 км., или едва 0,5% от общата дължина на шосейната мрежа у нас.

В регионът е добре развита и съобщителната мрежа. В територията му се намират около 12% от ПТСС в страната и около 9% от всички телефонни постове. На неговата територия са регистрирани и над 10% от телевизорите и радиоапаратите, което е доказателство за относително висок жизнен стандарт на населението му и добре изградена комуникационна система.

Антропогенните и природни туристически ресурси са предпоставка за развитието главно на познавателен вътрешен туризъм и кратковременна рекреация в крайградските зони и паркове на Стара Загора, Казанлък, Хасково..

Основната част от здравната и образователната инфраструктура е концентрирана в

най-големите селища, което затруднява обслужването на населението. Същевременно развитието на въгледобива в региона е повлияло положително върху здравната инфраструктура, като в него се намират около 12% от леглата в болничните заведения от страната.

На територията на региона функционира 1 ВУЗ и 3 колежа с 8000 студенти и 900 преподаватели.

Инфраструктурата на културата е представена от 8 театъра, 12 кина, 22 музеи, 622 читалища и 1068 библиотеки/13,5% от страната/. По-голямата част от тези институции обаче през последните няколко години отчитат значително намаляване на посещенията, което се дължи на стопанската криза..

VI. Място на региона в НС.

Вследствие специализацията на стопанството в региона в определени отрасли и дейности на базата на специфичните му природни, стопански и демографски условия и ресурси, днес то има водещо място в НС във въгледобива и електропроизводството, цветната металургия, ХВП, текстилната и трикотажна промишленост, производството на промишлени роботи, торове, тютюневи изделия и др. Тази специализация има възможност да се запази и в перспектива при новите пазарни условия.

VII. Връзки на региона.

Вътрешнорегионалните връзки са на базата на различната стопанска специализация на отделните области и общини.. В тази връзка в посока север-юг се изнасят зърно, храни, машини, въглища и електроенергия, хранителни и етерични масла, облекла и обувки., пиво и безалкохолни напитки, вина, ракии и др. В обратна посока се транспортират тютюн, цветни метали, строителни материали и др.

Към другите региони на страната се изнасят цветни метали, електроенергия, въглища, промишлени роботи, етерични

масла, текстил, изкуствени торове и препарати за растителна защита и др.

От другите региони на страната се получават горива, транспортни машини, електроника, черни метали, дървесина и др.

VIII. Териториално-административно деление и основни селища в региона.

Територията на региона е поделена на 3 области и 29 общини/по 11 в Хасковска и Старозагорска области и 7 в Кърджалийска област.

С максимален стопански и демографски потенциал е Старозагорска област. Територията ѝ е 5146,9 км², а населението е около 386000 д. Център на областта и на целият регион е град Стара Загора/148000 ж/. Той е наследник на тракийско селище още от началото на I-во хилядолетие пр. Хр. и през вековете е променял многократно наименованието и обрива си./Берое, Верея, Августа Траяна, Боруй, Иринополис, Ески Заара и др./ . Градът е стар занаятчийски, гарнизонен и административен център в Горно-Тракийската низина. След Освобождението той се превръща и в център на Леката промишленост, а след Втората световна война става център на електрониката и електротехническата промишленост, ХП, пивопроизводството, производството на тютюневи изделия, текстил, трикотаж и др. В близост до града е "Марица-Изток", където е заета голяма част от работната му сила. Градът е важен транспортен център. В него има и летищен комплекс.

Стара Загора е и културен център. В него има опера, театър, няколко радиостанции, кина. В западната част на града се намират и сградите на Тракийският университет.

Втори по големина град в областта е Казанлък/57000 ж/. Още преди Освобождението той е бил известен като център на производството на розово масло, гайтани и казанджийство. Днес селището разполага със значителни мощности от ВПК, текстилната, консервна и дървообработващата промишленост. В него се намира фирма "Кремона"-единственото предприятие за производството на музикални инструменти у нас. В североизточната част на града се намира Казанлъшката гробница, а в центърът му е богатият с експонати градски музей.

Град Раднево/14100ж/ е център на въгледобив и в него е централната ремонтна база на "Марица-Изток". Функционира и предприятие за печен гипс. В град Гълъбово/9600ж/ функционира брикетна фабрика.

Град Чирпан/19000ж/ е център на винопроизводство и производството на хидравлични и селскостопански машини. Той е родно място на поета П. Яворов.

Хасковска област има територия 5524,5 км² и население 285000д. Център на областта е град Хасково/79300ж/. Той възниква като селище на важен кръстопът към Беломорието и Истанбул. В него функционират предприятия за производството на тютюневи изделия, пиво, безалкохолни напитки, текстил, машини за химическата и ХВП.

Димитровград/48800ж/ е ново селище, образувано от съединяването на селата Марийно и Коньово. Намира се на река Марица и отстои на 17км от Хасково. Развитието му е свързано с въгледобива, електропроизводството, производството на строителни материали и химически торове.

Свиленград/18600ж/ е гранично селище, дължащо развитието си на КПП "Кап. Андреево" и предприятията за коприна, битова арматура и нестандартно оборудване. В градът се намира една от свободните безмитни зони в страната, което спомага допълнително за благоприятното му развитие, наред с обслужващите функции като крайгранично селище.

Харманли/21400ж/ е център на ХВП, производството на строителни материали и др.

Тополовград/6800ж/ се намира в подножието на Сакар. В него работят предприятия за медицински инструменти, пластмаси и облекла.

Ивайловград/4900ж/ е център на бубарството и тютюнопроизводство. В него има предприятие за електродетайли и крепителни елементи. Селището, заедно с

едноименната община бе включено към Хасковска област при новото ТАД в началото на 1999г.

Кърджалийска област има площ 3215,5км² и население 211300д.Център на областта и Източни Родопи е град Кърджали/45300Ж/.След 1989г. населението му е намаляло почти 2 пъти поради емиграциите.Сега в градът функционират КЦМ,предприятие”Бентонит”,трикотажно предприятие и някои частни шивашки предприятия.В градът има филиал на ПУ”П.Хилендарски” с богословски факултет.

Момчилград/8400ж/ е тютюнопроизводителен център и има предприятия за земеделски сечива и шивашки изделия.

Ардино/4200ж/ е център на тютюнопроизводителен район и в него има предприятия за трикотаж и шивашки изделия.

Кривопаланка/5400ж/ също е център на тютюнопроизводителен район и има предприятие за обувки.

IX.Проблеми и перспективи за развитие на региона.

Бъдещото развитие на региона е немислимо без решаването на множество проблеми от различен характер.:обезлюдяването и високата безработица в Източни Родопи,намаляването на горските ресурси,екологичните проблеми в района на “Марица-Изток” и “Марбас”,западането на традиционни дейности като бубарството и тютюнопроизводството и др.Всичко това налага бъдещото развитие на региона да бъде съобразено в още по-голяма степен с благоприятните му почвено-климатични условия за развитието на селското стопанство, с наличието на суровинна база за строителната и химическата промишленост,с благоприятното му транспортно-географско положение и очакваното разширяване на връзките с Турция и Гърция и т.н.